

novació del llatí escolàstic, que retrobem en l'italià dantesc: «e come l'alma, dentro a nostra polve / --- / in diverse potenze si risolve, / così l'intelligenza sua bontate / multiplicata per le stelle spiega» es feia explicar el poeta per la seva il·luminada Beatrice (Par. II, 135).

Potencial [Llull; Belv.], cf. fr. *potentiel* només des de 1503 (RFgn. xxxii, 131), cast. *-cial* [1475]; *potencialitat* [Belv.]. *Potenciar*; *potençar*; *potenciòmetre*. *Potentat* [Belv.]: «Oh reis de la terra, / que teniu renom, / *potentats*, ministres, / que ho domineu tot / ---», Abdon Tarrades (*Rei Micomicó*, ed. Barcino, 191). *Potentilla*. *Potentola*.

Omnipotent, paraula composta amb el llatí *omnis*, *omnia*, 'tot, totes les coses': es creà en cat. més tardanament, i és menys generalment usat, que *totpoderós*: «Són la illa de Mallorca / --- / Déus beneit *omnipotent* / ordonà que fos regina: / féu-me cap de molta gent / ---», Turmeda (*Divis.*, 32a, NCL. x, 113). *Impotent* [DTó. 1647]: «i. o furiós: *effrenatus*; *impotència* [id.: «animi effrenatio»]. *Prepotent* [Belv.]; *prepotència* [Lab. 1840]; *repotent*; *repotència*.

Puixant [S. xiv], igual que l'oc. ant. *poissant*, *poisansa* (que ja es troben en els grans trobadors de fi S. XII, B. de Born, G. de Bornelh, PSW vi, 421; Rayn. iv, 583; i Born ed. Appel, 17.36) i que el cast. *pujante* [2.º quart S. xv], ha de ser pres del fr. ant. *puissant*, *puissance* (provinent del ll. vg. *POSSENS*, *-ENTIS*, en lloc del clàssic *POTENS*, i degut a la influència del present *POSSUM* tornat **POSSEO* en vulgar), car només en francès del Nord es justifica el canvi de *-ENTE* en *-anti*: «me trobava en tal ésser com una valerosa persona e *poxant* que en una presó enuïosa e escura se hagués a constrènyer», *Corbatxo* (BDLC xvii, 71); «grans cases, riques e *poxants*», *La Fi del Comte d'Urgell* (NCL., 127); «lo tàlem de l'Emperador era molt ric e molt *poxant*», JoMartorell [prínceps, cap. 189 = Riq., 583; NCL. III, 235]; «quant són *poxants* e amor poderoses e de quants béns plenes les forces d'Amor», «féu testament: e axí com aquell qui molt ric era, leixà hereu e molt *poxant* un seu fill», *Decam.* v, § 1, 288.8; § 9, 335.17 (notable que en tots dos casos sigui mot afegit pels traductors catalans, car Boccaccio només deia «quanto sien sante, quanto poderose» i «lasciò erede un suo figliolo»); «--- devets saber que lo ésser gentil hom e gitat de casa sua e pobre, e l'haver molts e *poxants* enemics, ha forçat a mi --- de ésser robador de camins e enemic de la sglésia de Roma», *Decam.* x, § 2, 557.8f. (*possenti* en l'original) «com lo enemic fos *poxant* ---», 1641 (*BABL* VIII, 7).

Puixança [fi del segle xiv, *Crònica del Cerimoniós*; Turmeda, sovint escrit *poxança* S. xv, *DAG.*]:² mot afavorit pels noucentistes: «sa *puixança* (d'Herodes) era la tenebra», «impur sortirà y no finarà, Herodes, el teu poder ni la *poixansa* de les tenebres», Xènius: que evidentment pensava en la tremenda *Puixança de les Tenebres* (*Vlasti Tímy*) de Tolstoi; «La història de les transformacions de la *puixança* pública ens indica la via dels nostres esforços», «la persistència en l'Estat d'una *puixança pública* ---», Coromines (*La Sobirania*

de les Persones Politiques, O. C., 1437a47, b27, 1416a26); «la *puixança* d'aquell sentiment de la terra que s'abrandava per la llibertat de Catalunya», id., «El Poble Català», 21-viii-1915 (O. C., 1472). *Po(i)-xença* (?) mall. *DAG.*

Potestat [Llull], pres del ll. *potestas*, *-atis* 'poder, facultat, dret (de fer quelcom), autoritat': «l'Apostoli --- dix que los missages anassen per les comunes spiant qual comuna a tort contra l'altra, e --- una vegada l'any, cada *potestat* vengués a un loc segur on fossen totes les *potestats*, e segons forma de capítol, que's tractàs amiat ---», *Blanq.* (NCL. II, 249.15); però fora de l'ambient italià o eclesiàstic (StVicençF, *Spill* de JRoig), el mot en aquesta forma sàvia no comença a prendre peu fins a mj. S. xv: «ira, supèrbia, enveja en aquesta mà la tinc tancada --- yo la vull subjugar e posar-la sots la mia *potestat* e senyoria», Jo. Martorell (Ag. I, 369.3f.); «los fills estan davall la *potestat* del pare: --- in patris mancipio», OPOu (*ThPu.*, 136); «yo no tinc tal *potestat* / per dà l'absolució» (Gironès; reco. c. al S. xvii), MilàF (*Romllo.*, 525).

Abans s'havia usat en forma hereditària, contret en *po(d)stat*, aplicat al domini feudal de les places fortes; c. 1074 (projecte de tractat entre els comtes d'Empúries i Ross.): «convenit el predictum Pontium ad predictum Gilabertum, ut per quantasque vices *podstad* me'n daràs de ipsum castrum de Rechesen, no'l te tolré no'l te desrocharé, no'l te desvedaré»; rarament semi-llatinitzat com «de ipso castello --- *potestad* no te'n vedarei» en un altre doc. d'aquell segle (ibid., p. 285); però *postat* el 1249 (i V-ne uns dotze docs. més, fins a 1410, en *InuLC*). Síncope antiga.

Des del ll. vg. tardà: car la retrobem en la forma minoritària de l'oc. ant. *postat* (tres exs. en R. de Vaqueiras i en dos docs. de l'Erau, Ss. XII-XIII: PSW VI, 417-8); i en l'alb. *pusbtet* 'poder, comandament, conquesta', 'puixança estatal, autoritats, superioritat («obrigkeit»)', 'capacitat, potència' (ja documentat des d'antic amb la grafia *puctet* = *puçtet*) (Jokl, *VRom.* VI, 226); notem, en canvi, que el fr. ant. *poesté*, it. *podestà*, oc. ant. *po(d)stat*, resistiren a aqueixa síncope una mica andàlma (a la manera de *men(e)ster*, *mon(e)ster*). Al *Spill* de Castellbò (f. 122r), a. 1518, trobem encara, amb aglutinació parcial de l'article, *apostats* en una relació de les afrontacions pall., de Surp (context en l'*Onom. Cat.*). *Potestatiu* [Lab. 1840], abans, amb caràcter feudal, les formes sincopades o hereditàries, com: «quantas vices lo-m demandarèd ipsum castrum *portadiu* vos en faré», i «*pudestadiu* te-n faré» (adreçat a una senyora), en dos docs. de 1039-49 (*Liber Feudorum Majus* I, §§ 284, 418, pp. 309, 440); amb derivació regressiva *podestar* en textos medievals de jueus catalans i castellsans (Blondheim, *Rom.* XLIX, 527; *DECH* IV, 588b50).

Possible [mj. S. XIII, G. de Cervera], pres del llatí *possibilis* id.: de primer vacil·lant entre formes com *possibil* o *possibol* i la definitiva: «Si eternit no havia, per son poder mateix, ésser eternal --- seguir-s'ia que major poder fos en les coses qui han començament que en ço qui és eternal, e açò és *impossibil*, per la